

ТРАНСФОРМАЦІЯ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

В умовах поглиблення кризи в економіці України, основними проявами якої є стрімка девальвація національної валюти, хаотичні коливання на валютному ринку, прискорення інфляції та паніка на всіх рівнях національної економіки, неабиякої актуальності набувають дослідження щодо валютного регулювання, яке має бути не лише ефективним, але й, головним чином, адекватним цілям валютної політики. Не менш важливим нині є й оцінка дієвості системи валютного регулювання з огляду на управління кредитною діяльністю банків України через невтішні тенденції, що отримали нового негативного розвитку на ринку банківського кредитування.

Головним завданням НБУ як центрального банку в проведенні валютного регулювання є забезпечення економічного розвитку країни через застосування цілого арсеналу інструментів. До його виняткової компетенції належать, зокрема, такі засоби регулювання, як операції із цінними паперами державного боргу на відкритому ринку, золотовалютні резерви, облікова ставка, економічні нормативи банківської діяльності, валютні обмеження, норма обов'язкового резервування [1, с. 166]. Говорячи про останню, зазначимо, що саме цей інструмент здатен безпосередньо та оперативно впливати на обсяги пропозиції грошей (у т. ч. іноземних) на внутрішньому ринку через регулювання обсягів кредитування.

Виходячи з того, що збільшення грошової пропозиції відбувається через те, що вповноважені банки за своєю природою здійснюють безперервну емісію нових безготівкових кредитних грошей у процесі свого функціонування, роль центрального банку (а саме НБУ) на цьому етапі полягає в корегуванні такої емісії відповідно до встановлених грошово-кредитною та валютною політикою цілей та орієнтирів.

Варто зазначити, що кредитний бум як процес розширення

кредитування (у даному разі в іноземній валюті) за своєю сутністю та економічним наслідком суттєво відрізняється від кредитної експансії, яка має більш широкі цілі, спрямовані на розширення сфери свого впливу на конкурентне середовище, тоді як метою кредитного буму є отримання максимально можливого прибутку, використовуючи наявну ситуацію. Особливої уваги заслуговує той факт, що уповноважені банки, крім надання ними інвалютних позичок у межах залучених коштів, надавали також позички понад обсяги наявних інвалютних ресурсів, створюючи при цьому уявні вклади, які негативно впливали на ліквідність банків.

Доречно вказати, що МВФ ще в 2007 р. рекомендував Україні стримувати стимулювання кредитного буму, адекватно оцінюючи можливості позичальників та очікування кредиторів, і, зрештою, почати інституційне реформування та створення сприятливого інвестиційного клімату в країні з високопроцентною віддачею. Однак НБУ, який створює монетарну (а отже, і валютну) політику в країні, не квапився стримувати кредитний бум власними важелями впливу на банки [2], у зв'язку з чим обсяги кредитування банками в іноземній валюті різко збільшувалися, сприяючи формуванню кредитного буму з початку 2009 р. та 2015 р., і економічній кризі, яка в Україні на фоні розвитку глобальної кризи посилилася.

Не випадково Людвіг фон Мізес, один із найяскравіших представників австрійської школи, вважав, що «...кредитна експансія завжди приводить до економічної кризи» [3]. Із початку кризи в 2008 р. майже 70 банків утратили ліцензію, що створило недовіру населення до вітчизняних банків. Так, кількість банків в Україні кардинально зменшилася, причому з 2014 р. цей процес тільки пришвидшився: якщо в 2008 р. банківську ліцензію мали 184 установи, то вже до кінця 2016 р. їх кількість скоротилася до 98 [4] (тобто 86 банків збанкрутували, а їх вкладники втратили проценти та навіть самі депозити).

Помічається також поступове зростання банків з іноземним капіталом, що відбувалося не так за рахунок відкриття нових установ, як через повальне банкрутство банків з українським капіталом через відсутність у них (на відміну від іноземних) доступу до джерел поповнення валютних ресурсів. Поширення банками інвалютної

кредитної експансії водночас сприяло збільшенню обсягів простроченої заборгованості (передусім саме в іноземній валюті), зростанню витрат на створення резервів для убезпечення від кредитних ризиків і підвищенню рівня капіталізації банків, що, врешті-решт, відобразилось на фінансових результатах банківської діяльності, сприяючи виникненню і збільшенню збитків.

Вищевикладене дає змогу зробити висновок про те, що роль банків у виникненні та поширенні в Україні в досліджуваному періоді валютного кредитного буму особлива, до того ж негативна роль належить саме уповноваженим банкам. Основними чинниками цього є як хибність і несвоєчасність регуляторних рішень (із боку НБУ), так і безкомпромісна експансія іноземного капіталу, здатного активно постачати на український кредитний ринок дешеві валютні ресурси, не озираючись на катастрофічні наслідки цього для економіки сторонньої держави.

Список використаних джерел

1. Шелудько С.А. Інструменти валютного регулювання: склад, класифікація, методи застосування / С.А. Шелудько // Вісник Одеського національного університету. Серія «Економіка». – 2015. – Т. 20. – Вип. 2/2. – С. 165–168.
2. МВФ уехал, но обещал вернуться // Экономика [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.economica.com.ua/finance/article/523161.html>.
3. Мизес Людвиг фон. Экономические последствия дешевых денег / Людвиг фон Мизес [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://liberty-belarus.info/o-kapitalizme/ekonomicheskayateoriya/9316-jekonomicheskij-cikl-i-kreditnaja-jekspansija-9316>.
4. Офіційне Інтернет-представництво Національного банку України (Грошово-кредитна та фінансова статистика) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=27843415&cat_id=44578#1.